

Joko nyt sosiobiologian läpimurto?

Tatu Vanhanen

Tieteessä tapahtuu -lehdessä julkaistut useat artikkelit ja puheenvuorot evoluutioteorian asemasta ihmistieteissä voidaan tulkita sosiobiologian ja evoluutiopsykologian jonkinlaiseksi läpimurroksi suomalaisten yhteiskuntatieteilijöiden tietoisuuteen.

Tästä näkökulmasta on erityisen merkittävää, että J.P. Roos ja Anna Rotkirch (1/2003 ja 2/2003) ovat laajassa artikkelissaan ottaneet myönteisen kannan evoluutioteorian huomioimiseen sosiologian ihmiskäsityksessä ja laajemminkin yhteiskuntatutkimuksessa. Heidän kannanottonsa jälkeen monet muutkin yhteiskuntatieteilijät melko varmasti joutuvat lähivuosina pohtimaan, mitä annettavaa evoluutioteorialla, sosiobiologialla ja evoluutiopsykologialla olisi ihmistieteille.

Rajoitun omalta osaltani muutama kommentteihin. Roos ja Rotkirch (1/2003) pitävät tarpeellisena leimata Yrjö Ahmavaaran ja alekirjoittaneen *Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin* -teoksen (2001) osittain vanhentuneeksi ja välillä irvikuvaksi deterministisestä sosiobiologiasta. Olisi mielenkiintoista tietää, miksi kirjamme on "roskatiedettä", vaikka he nyt omassa artikkelissaan esittävät samansuuntaisia argumentteja evoluutioteorian, sosiobiologian ja evoluutiopsykologian merkityksestä yhteiskuntatieteille.

Markus Jokela (*Tieteessä tapahtuu* 2/2003) pyrkii osoittamaan virheelliseksi sosiologien perimätietona omaksuman näkemyksen sosiobiologian konservatiivisuudesta. Hän osoittaa ansiokkaasti tuon sosiologisen väärinkäsityksen perustuvan sosiobiologian ja sosiologien paremmin tunteman 1800-luvun sosiaalidarwinismin sekoittamiseen. Kirjoituksensa lopussa hän kuitenkin viittaa varoittavana esimerkkinä Ahmavaaran ja Vanhasen teokseen *Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin*, "jonka konservatiivisuuden jokainen kirjan lukija voi varmasti todeta". Lukijalle jää kuitenkin epäselväksi, mikä kirjassamme on "konservatiivisuutta". Olisiko se sitä, että katsomme geeneihin ankkuroituneen perimän yhä vaikuttavan ihmisten käyttäytymiseen ja myös yhteiskuntarakenteisiin?

Markus Jokela ja eräät muutkin kirjoittajat arvostelevat Petter Portinin (1/2003) tulkintaa, jonka mukaan luonnonvalinnan muovaamalla ihmisluonnolla ei ole suurtakaan relevanssia nykyisessä tietoyhteiskunnassa. Portinin mukaansa evoluutiopsykologia ja sosiobiologia pystyvät vastaamaan "vain sellaisiin kysymyksiin, joilla on merkitystä vain kelpoisuuden tai sukupuolivalinnan kannalta". Haluaisin väittää, että luonnonvalinnan tuottamien ihmisen biologisten ominaisuuksien relevanssi ulottuu oman aikamme tietoyhteiskunnassa moniin suuriin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Tuen tätä väitettä viittaamalla lyhyesti kahteen omaan tutkimushankkeeseen, joissa on käytetty Markus Långin (2/2003) vaatimaa hypoteettis-deduktiivista menettelyä.

Viime vuonna julkaisin yhdessä englantilaisen professori Richard Lynnin kanssa Yhdysvalloissa kirjan *IQ and the Wealth of Nations*, jossa osoitimme populaatioiden välisten keskimääräisten älykkyyserojen tarjoavan voimakkaimman selityksen köyhien ja rikkaiden maiden välisille suunnattomille ja yhä kasvaville tuloeroille. Hypoteesimme mukaan populaatioiden väliset keskimääräiset älykkyyserot perustuvat merkittävältä osaltaan populaatioiden välisiin pieniin geneettisiin eroihin, jotka luonnonvalinta on pitkien aikojen kuluessa tuottanut.

Hyvin merkittävänä yhteiskunnallisena seuraamuksena älykkyyserojen geneettisestä perustasta on se, että keskimääräiseltä älykkyydeltään selvästi toisistaan poikkeavien maiden välisiä eroja henkeä kohti lasketussa kansantulossa on tähän asti ollut mahdoton tasoittaa. Taloustieteilijät ovat vuosikymmeniä yrittäneet löytää teoreettista selitystä kansainvälisille tulo- ja kehityseroille, mutta he eivät ole keksineet mitään selitystä, jota empiiriset tosiasiat tukisivat. Heidän erityisesti suosimansa teorian mukaan talous kasvaa suhteessa tehtyihin investointeihin (kehitysapu plus kotimaiset investoinnit), mutta käytännössä kehitysavun määrän ja taloudellisen kasvun välillä ei ole ollut riippuvuutta. William Easterly (2002, s. 25-44) viittaa yhtenä esimerk-

kinä Sambiaan, jolle vuoden 1960 jälkeen on annettu kaksi miljardia dollaria investointiapua. Taloustieteilijöiden teorian mukaan Sambian pitäisi nyt olla teollisesti kehittynyt maa, jossa henkeä kohti laskettu kansantulo on 20 000 dollarin tienoilla, mutta tosiasiaassa henkeä kohti laskettu kansantulo on Sambiassa nyt alempi kuin 1960. Taloustieteilijöiden kasvuteoriat ovat epäonnistuneet, koska ne ovat perustuneet siihen virheelliseen kuvitelmaan, että ihmisten henkisissä kyvyissä ei ole kansojen välillä mitään merkittäviä eroja.

Meidän edellä mainitun kirjamme keskeisenä teesinä on se, että luonnonvalinnan aikaansaamat yksilöiden ja populaatioiden väliset geneettiset erot ulottavat vaikutuksensa myös ihmisten henkisiin kykyihin ja että niissä populaatioiden välillä esiintyvät erot (keskimääräinen älykkyys) tarjoavat perustavaa laatua olevan teoreettisen selityksen kansakuntien suunnattomille varallisuuseroille. Kokoamamme empiirinen aineisto (185 maata) tukee hypoteesia voimakkaasti, joskin havaitsimme myös muita asiaan vaikuttavia merkittäviä tekijöitä.

Luonnonvalinnan tuottamien keskimääräisten älykkyyserojen vaikutus ei rajoitu kansantuloon, vaan näyttää heijastuvan ihmiselämän muillekin sektoreille ja selittävän melkoisen osan erilaisista globaaleista kehityseroista. Turussa tammikuussa 2003 pidetyillä Poliitiikan tutkimuksen päivillä esitin paperin "The Roots of Global Inequalities in Human Diversity", jossa käytiin samoja dataja kansallisista älykkyyseroista (national IQ) selittämään kansantulon lisäksi eräitä muita globaaleja kehityseroja. Riippuvana muuttujana tässä alustavassa tutkimuksessa on globaalien eriarvoisuuksien indeksi, johon on yhdistetty kuusi muuttujaa: 1) aikuisten lukutaitoisuusprosentti, 2) kolmannen asteen koulutuksessa olevien suhteellinen osuus ikäluokasta, 3) henkeä kohti laskettu kansantulo, 4) kansallisten tulo- ja kulutuserojen mittari, 5) keskimääräisen eliniän mittari ja 6) alle 5-vuotiaiden kuolleisuus 1000 syntynyttä kohti.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kun erilaiset globaalien erilaaisuusien mittarit yhdistetään samaan indeksiin, riippuvuus kansakunnan keskimääräiseen älykkyYTEEN kasvaa

vielä paljon voimakkaammaksi kuin henkeä kohti lasketun kansantulon tapauksessa. Tämä tutkimus kattaa 170 yli 200 000 asukkaan maata, ja korrelaatio kansakunnan keskimääräisen älykkyYTEEN (national IQ) ja globaalien eriarvoisuuksien indeksin välillä on 0.876. Se merkitsee, että älykkyYserot selittävät peräti 76 % globaalien eriarvoisuuksien indeksin vaihtelusta. Tulkitsen riippuvuuden kausaaliseksi, koska kansojen väliset keskimääräiset erot älykkyYTEEN vaikuttavissa henkisissä kyvyissä ovat syntyneet kelpoisuuteen vaikuttaneen luonnonvalinnan tuloksena kauan ennen nykyisiä yhteiskunnallisia rakenteita ja globaaleja kehityseroja.

KIRJALLISUUTTA

- Ahmavaara, Yrjö & Tatu Vanhanen (2001): *Geenien tulo yhteiskuntatieteisiin*. Atena: Jyväskylä.
- Easterly, William (2002): *The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Jokela, Markus (2003): "Sosiologisia väärinkäsityksiä sosiobiologiasta". *Tieteessä tapahtuu* 2/2003, 53-55.
- Lång, Markus (2003): "Sosiobiologia koettelee tieteellisyyden rajoja". *Tieteessä tapahtuu* 2/2003, 48-52.
- Lynn, Richard & Tatu Vanhanen (2002): *IQ and the Wealth of Nations*. Praeger, Westport, Connecticut.
- Portin, Petter (2003): "Ihmislunnonsta, evoluutiopsykologiasta ja sosiobiologiasta." *Tieteessä tapahtuu* 1/2003, 42-43.
- Roos, J. P. & Anna Rotkirch (2003): "Habituksen paluu? Evoluutioteorian huomioimisesta sosiologian ihmisenäkemyksessä" (osat 1 ja 2). *Tieteessä tapahtuu* 1/2003, 33-41, ja 2/2003, 33-37.
- Vanhanen, Tatu (2003): "The Roots of Global Inequalities in Human Diversity." Paperi esitetty Poliitiikan tutkimuksen päivillä Turussa 16-17.1. 2003

Kirjoittaja on yht.tri ja yleisen valtio-opin emeritusdosentti Helsingin yliopistossa ja valtio-opin emeritusprofessori Tampereen yliopistossa. tatu4@saunalahti.fi